

Název: Primární prevence Advaita

Základní informace o programu:

Úroveň provádění: všeobecná prevence, selektivní prevence

Oblast zaměření: specifické oblasti prevence

Cílová skupina: mladší školní, starší školní, SŠ

Forma: interaktivní

Délka programu: dlouhodobý

Poskytovatel: Advaita, z. ú., Centrum primární prevence

Náročnost programu: Mírná náročnost

Metodická podpora: program je poskytován externím realizátorem. Objednatel může využít poradenství a vzdělávání nabízené realizátorem.

Pomůcky: běžné psací a výtvarné potřeby

Evaluace: Dostupné jednoduché evaluace přípravy a/nebo procesu provedené realizátorem

Cena programu: Program je realizován dodavatelem programu, hrazen je realizátor.

Popis programu (perex)

Advaita, z. ú. prostřednictvím svého Centra primární prevence poskytuje základním a středním školám v Libereckém kraji programy všeobecné a selektivní primární prevence. V projektu bude poskytnuto 40 programů všeobecné primární prevence (20 tříd, po 2 vstupech do třídy) a 2 programy selektivní prevence (2 třídy, nejméně 4 vstupy do třídy). Programy budou poskytovány dětem a mládeži (3.-9. třída ZŠ, 1.-3. ročníky SŠ), a to formou skupinových programů. Součástí služeb jsou též konzultace (poradenství) pro třídní učitele/učitelky, případně školní metodiky/metodičky prevence především u programů selektivní prevence, ale i u všeobecné prevence. Obsahově se programy zaměří na širokou škálu rizikového chování: na prevenci šikany (včetně kyberšikany) a extrémních projevů agrese, prevenci rasismu a xenofobie, rizikového sexuálního chování a poruch příjmu potravy, a na prevenci v adiktologii (škodlivé užívání alkoholu, tabáku, léků, nelegálních drog, ale také na gambling a škodlivé užívání digitálních technologií). Volba konkrétních témat vychází z potřeb spolupracujících škol na základě nabídky Centra primární prevence Advaita. Seznam poskytovaných programů, včetně jejich věkového zacílení a popisu cílů je připojen jako příloha projektu.

Projekt probíhá v kontextu dalších aktivit Centra primární prevence Advaita, jejichž součástí je i indikovaná prevence a vzdělávání pro vyučující, pracovníky v pomáhajících profesích nebo rodiče.

Východiska programu

Liberecký kraj má v oblasti závislostí svá specifika. Výroční zpráva o realizaci politiky v oblasti závislostí Libereckého kraje 2022 uvádí: "Při hodnocení situace v užívání nelegálních návykových látek lze Liberecký kraj zařadit bezprostředně za kraje s extrémně zasaženými regiony, jako je Praha, Ústecký kraj nebo Moravskoslezský kraj. (...) Na prvních příčkách v oblíbenosti je marihuana a pervitin. Oblíbené jsou též taneční drogy. Stále častěji drogově závislí kombinují různé návykové látky – například zneužívají léky, které kombinují s alkoholem nebo syntetické drogy MDMA (extáze) s energetickými nápoji a podobně." Zpráva uvádí, že hitem u mladistvých je pití energetických nápojů často v kombinaci s alkoholem, kratomem. Dále je zneužívána marihuana ve spojení s energetickými nápoji, kterými si hráči počítačových her zvyšují výkonnost a snižují potřebu spánku. Rozšířené jsou nikotinové sáčky mezi žáky 2. stupňů ZŠ a studenty SŠ. Z hlediska rozvoje patologického hráčství představují jedno z nejvyšších rizik on-line hráči, kteří vykazují v průměru vysoké skóre problémového hraní. Zde Zpráva spatřuje jako nejrizikovější skupinu mladistvé. U mladší generace je pozorováno nadužívání moderních technologií zejména mobilních telefonů a hraní počítačových her.

Zpráva též informuje, že školní metodici prevence na ZŠ ve školním roce 2021/2022 nejvíce řešili špatné vztahy mezi žáky, a to především v 4.-7. ročnících. Druhým nejčastějším rizikovým chováním, které se vyskytlo na školách, bylo užívání tabáku, které se vyskytlo v 7.-9. ročnících ZŠ a ve všech ročnících SŠ. Novým trendem ve školním prostředí je kratom. Preventivní programy zaměřené zejména na prevenci šikany a oblast závislostí jsou zde tedy potřebné. Školy dlouhodobě od Advaita, z. ú. objednávají nejvíce právě tato témata (cca 2/3 všech VPP programů). Programy selektivní prevence nejčastěji poskytujeme v oblasti prevence šikany a na podporu zdravých vztahů v kolektivu, příležitostně i adiktologické.

Cíle programu

Cílem projektu je poskytovat programy všeobecné a selektivní primární prevence základním a středním školám v Libereckém kraji. Smyslem programů všeobecné primární prevence je předcházet rizikovému chování a posilovat pozitivní vzorce chování, postoje a hodnoty, zdravý způsob života a otevřenou komunikaci. Smyslem programů selektivní prevence je eliminovat vznik, projevy a další rozvoj rizikového chování u ohroženějších skupin (tříd). Každý jednotlivý program všeobecné prevence má dané své specifické cíle,

kteří je případně možné upravit podle potřeb školy (více viz příložený katalog služeb). U selektivní prevence se zakázka stanovuje se všemi zapojenými stranami před každým programem.

Cílová skupina

Cílovou skupinou projektu jsou žáci a žačky a vyučující základních a středních škol v Libereckém kraji (žáci 3.-9. tříd základních škol a studenti nižších ročníků středních škol). Objednateli programů jsou základní a střední školy v Libereckém kraji. Cílovou skupinou programů všeobecné prevence je běžná populace žáků a žaček bez rozdělování na méně či více rizikové skupiny.

Cílovou skupinou programů selektivní prevence jsou třídy, kde jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování.

Nepřímými příjemci projektu jsou zákonní zástupci žáků a žaček. Dalšími nepřímými příjemci jsou ředitelé, zástupci škol, školní metodici, případně další pedagogové. Ti mohou také využít službu poradenství k prevenci rizikového chování. Se školními metodiky prevence a třídními učiteli probíhá užší spolupráce, zejména v selektivní prevenci, protože jsou klíčovými osobami v zakázování, ale i evaluaci u všeobecné i selektivní prevence, a to prostřednictvím telefonické, emailové a osobní komunikace a konzultací.

Časová struktura

Programy VPP probíhají v podobě dvou vstupů do každé třídy za rok, vždy v délce 3 vyučovací hodiny (na 2. stupni ZŠ a na SŠ), respektive 2 vyučovací hodiny (na 1. stupni ZŠ). Před každým programem se konzultuje situace ve třídě a zakázka, po programu žáci, třídní učitel i škola program hodnotí.

Programy SPP prevence jsou složeny vždy z nejméně 4 setkání s jednou třídou v celkové délce 11 vyučovacích hodin. Obsahují fázi mapovací (2 hodiny), intervenční (2x3 hodiny) a závěrečnou hodnotící (3 hodiny). Před započtím spolupráce proběhne schůzka se školou, kde je vyjasněna zakázka a možnosti programu. Program lze prodloužit o další setkání. Součástí programu může být i sociometrie (dotazník B-3 a B-4). Program je vždy tvořen individuálně, je přizpůsoben konkrétnímu třídnímu kolektivu a situaci v něm. Nezbytnou součástí práce jsou konzultace s třídním učitelem/ učitelkou, a to vždy před a po setkání, v délce zhruba 45 minut. Před setkáním vyučující informuje o tom, co se od minula ve skupině dělo, jak se dařilo pracovat na změně, lektoři zase informují o průběhu programu a roli učitele v něm. Po setkání obě strany zhodnotí průběh, hledají možné strategie další práce se třídou, kroky postupné změny.

Obsah programu

Ve VPP nabízíme programy zaměřené na podporu zdravého životního stylu a na prevenci většiny druhů rizikového chování: na zneužívání návykových látek a závislosti (alkohol, tabákové výrobky, nelegální návykové látky, i nelátkové závislosti); dále na podporu zdravých vztahů a prevenci různých forem šikany a ubližování (včetně kybernásilí); na prevenci rizikového sexuálního chování, nesnášenlivosti (rasismus, xenofobie) a na prevenci působení manipulativních skupin (sekty, extremistické skupiny).

Program je koncipován jako ucelený, dlouhodobý systém na sebe navazujících setkání.

Jednotlivé bloky programu jsou zaměřeny tematicky. Každý jednotlivý program je doporučen pro konkrétní věkovou skupinu (školní ročník), u některých ročníků nabízíme více než dvě témata – škola si tedy může vybrat konkrétní skladbu bloků podle svých potřeb. Více viz příložený Katalog.

Program využívá interaktivní metody jako brainstorming, diskuse, rolové hry a simulace (např. nácviky odmítání, zážitkové hry), skupinovou práci, aktivační hry a ledolamky apod.

U SPP se obsah odvíjí od konkrétní zakázky školy a třídy, metody jsou ale podobné, obsahově více zaměřené na to, co se ve třídě děje.

Personální nároky

Programy vedou lektorky a lektori s kvalifikací dle čtyřúrovňového modelu vzdělávání v prevenci: VPP – minimálně 1. úroveň, SPP – minimálně 2. úroveň, tým vede pracovnice na 4. stupni. Lektorský tým prochází supervizí a intervizí.

Programy vede vždy lektorská dvojice.

Za objednatele musí vždy být na programu přítomen pedagog.

Kontraindikace (omezení)

Program primární prevence může být realizován za následujících podmínek:

- objednávka zapadá do nabídky CPP (tematicky, z hlediska cílové skupiny);
- na jeho realizaci má tým dostatečnou kapacitu (časovou, personální, odbornou);
- je uzavřena smlouva a dodrženy smluvní podmínky.

Při nesplnění všech podmínek současně je žadatel o službu odmítnut a je mu doporučena jiná služba. Je vedena Evidence odmítnutých žadatelů o službu.

U VPP je kontraindikace nejčastěji vyšší míra výskytu rizikového chování nebo ohrožení ve třídě jako skupině nebo i u jednotlivců v oblasti (tématu), na kterou škola program objednává. Podobně je to i u SPP: zakázka se uzavře pouze na oblast, kterou je možné programem ovlivnit, a pro řešení dalších obtíží či rizik jsou klienti odkazováni na další služby.

Evaluace

Evaluace je zaměřena na všechny fáze programu. U přípravné fáze se hodnotí kvalita podmínek pro vedení programů (dokumenty, nastavení procesů, vzdělání týmu), u realizace průběh programu (hodnotí jak cílové skupiny, tak lektori a lektorky na poradách, supervizích a intervizích, v lektorské dvojici, i formou sebereflexe, a prostřednictvím hospitací) i evaluace (podoba, rozsah, účelnost). Výsledek hodnocení se poté promítá do další podoby programu prostřednictvím plánu rozvoje, individuálních plánů vzdělávání apod. Za řízení kvality zodpovídá vedoucí služby, do hodnocení a dosahování kvality se zapojuje celý tým.

Hodnocení probíhá nejméně jednou ročně, kdy je vypracována evaluační zpráva za uplynulý rok. Jedním z měřítek evaluace jsou Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování a Standardy odborné způsobilosti adiktologických služeb. Advaita, z. ú., byla držitelem certifikací MŠMT (vypršely v dubnu 2023) pro programy VPP a IPP a poskytované programy nadále splňují Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování.

Materiální požadavky

Program využívá běžné kancelářské a výtvarné potřeby, dále různé herní pomůcky a pracovní listy, metaforické karty apod. Může být využit dataprojektor či reproduktory. Pro každý program a aktivitu jsou stanoveny konkrétní pomůcky. Pomůcky si na program přináší lektorská dvojice, techniku jako dataprojektor si může vyžádat od objednatele (školy).

Prostorové požadavky

Programy probíhají v prostorách objednatele – ve třídě, případně jiné odpovídající místnosti k tomu určené, hygienicky vyhovující a zaručující alespoň minimální nárok na soukromí. Jedná se obvykle o učebnu vybavenou židlemi, tabulí na psaní, případně technikou potřebnou pro konkrétní program, dostatečně velkou pro jednu třídu, kde bude možné dle potřeby přemístit nábytek. Žákům je tento prostor k dispozici i o přestávkách. Je nezbytné, aby se jednalo o prostor, kde běžný chod školy nebude narušovat průběh programu a naopak. Objednatel se smluvně zavazuje k zajištění vhodných a hygienicky odpovídajících prostor.

Požadavky na supervizi

Externí případová a týmová supervize, nejméně 4x ročně 3 hodiny.

Ověření efektivity programu

Program je sestaven a realizován podle zásad kvality a efektivity v prevenci (např. MIOVSKÝ, M., Gabrhelík, R., Charvát, M., Šťastná, L., Jurystová, L. & PAVLAS MARTANOVÁ, V.

(2015). Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny.)

Účastníci (žáci a vyučující) také každý program na konci hodnotí, škola na konci spolupráce v daném školním roce hodnotí pomocí písemného dotazníku. V rámci evaluace se hodnotí, zda forma provádění programů odpovídá aktuálním poznatkům a trendům v prevenci, a případně se provádějí změny v poskytování programů.

Dlouhodobé měření efektivity nebo dopadu služba neprovádí.

Návaznosti / vhodné kombinace

Efektivita preventivní práce je posílena návazností péče a doporučováním ohroženějších dětí do další péče. Klienty motivujeme k tomu, aby v případě výskytu rizikového chování návaznou odbornou pomoc využili.

VPP:

Adiktologie: klienta doporučujeme do Centra adiktologických služeb ADVAITA (Adiktologické služby pro děti a mládež). U třídy jako skupiny, kde se ve zvýšeném počtu vyskytují rizikové faktory z adiktologické oblasti (zájem o téma a pozitivní postoje, někdo přinesl do školy návykové látky), doporučujeme třídu do našeho programu selektivní prevence. V případě psychiatrické zátěže lze doporučit oddělení dětské psychiatrie Nemocnice Liberec, které je specializováno na diagnosticko-terapeutické pobyty pro dětské psychiatrické pacienty. Další možnosti: SVP ČÁP v Liberci, praktický lékař pro děti a dorost – doporučení ke specializovanému vyšetření.

Oblast narušených vztahů ve skupině, riziko šikany: doporučujeme náš program selektivní prevence, služby etopeda Martina Šolce/ Jana Molnára, Maják o.p.s., kteří poskytují podobné programy.

Znevýhodněným dětem a mládeži doporučujeme NZDM v místě konání programu.

SPP:

Adiktologie: klienta doporučujeme do Centra adiktologických služeb ADVAITA.

V případě psychiatrické zátěže lze doporučit oddělení dětské psychiatrie Nemocnice Liberec.

Další možnosti: SVP ČÁP v Liberci, praktický lékař pro děti a dorost – doporučení ke specializovanému vyšetření.

Oblast výchovných problémů, agrese: doporučujeme místní střediska výchovné péče, dětská centra, pedagogicko-psychologické poradny, případně diagnostické ústavy.

Formy podpory

U VPP podpora pedagogů menšího rozsahu (krátká konzultace po programu), je jim ale nabízenou poradenství, kterou mohou využít.

U SPP je spolupráce s třídnímu učiteli nedílnou součástí programu. V konzultacích s lektorskou dvojicí se probírají možnosti další práce se třídou na rozvoji zdravých norem, postojů a otevřené komunikace (včetně konkrétních technik).

Objednatel může využít vzdělávací programy pro své pracovníky a pracovníce, které CPP nabízí: ať standardizované (Třída v pohodě, Řešení šikany prakticky, a další viz katalog služeb) nebo vytvořené na míru dle požadavků objednatele (zejména z adiktologické oblasti).

Realizátor – přímý kontakt na organizaci a zodpovědnou osobu za vzdělávání v programu

ADVAITA, z. ú., Rumunská 14/6, 460 01 Liberec

<https://prevence.advaitaliberec.cz>

Vedoucí programu: Mgr. Jitka Kolářová

Telefon: 739 054 664

Email: kolarova@advaitaliberec.cz